№ 21 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 22 **1894** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 22 № 21

ՔՍԱՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կօպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՆԵՐԿԱՅ **1894** ԹՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է:

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը՝ 10 ր., տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., ամսական 1 րուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ:

Օտարաքաղաքացիք պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ. Редакція «Мшакъ», իսկ արտասահմանից՝ Tiflis. Rédaction «MSCHAK»:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեծ ծերունին.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դրպրոցական առողջապահութիւն. Բարեգործական ընկերութեան ժողովը. Նամակ Կարսից. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Լէօն Դօզէ. Արտաքին լուրեր. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Բեսարաբիայի հայերը և Մանուկ-բէյ.

ՄԵԾ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Հեռագիրը մեզ հաղորդեց մի տխուր լուր.—Գլադստօն հրաժարվել է առաջին մինիստրի պաշտօնից, և ուրեմն նա այլ ևս ազատամիտ կուսակցութեան պարագլուխ չէ Անգլիայում:

Այդ լուրը մենք համարում ենք տխուր, ոչ թէ այն պատճառով միայն, որ նրա նման տաղանդաւոր, համակրելի, և մի և նոյն ժամանակ հեղինակաւոր անձը վայր դրեց Մեծ-Բրիտանիայի քաղաքական կեանքի ղեկը, այլ գլխաւորապէս այն պատճառով, որ այս անգամվայ հրաժարականը հետևանք է ոչ թէ ընտրողական ժամանակաւոր անաջողութեան, կամ պարլամենտական ընդհարման, այլ հետևանք անխուսափելի ծերութեան, վերջնական ուժասպառութեան: Աւելի քան 60 տարի հայրենիքին և համամարդկային մեծ գաղափարներին ծառայելուց յետոյ, մեծ ծերունին այսօր զգում է, որ ֆիզիքական ոյժերը այլ ևս չեն ներում նրան գործի մէջ մնալ, զգում է որ ոչ թոյլ աչքերը, ոչ դողդոջուն ձեռքերը, ոչ յոգնած կազմվածքը չեն կարողանում դիմանալ առաջին մինիստրի պատասխանատու և բարդ պաշտօնի ծանրութիւններին.—և ահա այդ բանից ստիպված՝ նա թողնում է իր սիրած ասպարէզը, քաղաքական գործերի ղեկավարութիւնը:

Եւ թողնում է այդ ասպարէզը անկասկած անդարձ կերպով, որովհետև 84 տարեկան հասակը,—Գլադստօն ծնվել է 1809 թւի դեկտեմբերի 17-ին,—մի այնպիսի հասակ է, որ այլ ևս յոյս չէ տալիս կազդուրվելու և նորից գործի գլուխ անցնելու, այլ ընդհակառակը, անդադար գերեզման է միայն յիշեցնում:

Սակայն մի բանում երջանիկ է մեծ ծերունին.—նա իրաւունք ունի հեռանալու ասպարէզից և նայելու դէպի իր գերեզմանը հանգիստ խղճով, անվրդով հոգով, որովհետև իր երկարամեայ կեանքի ընթացքում, առանց մի րոպէ հանգստանալու, անսովոր տոկունութեամբ և արտասովոր աշխատասիրութեամբ, իր մտաւոր և ֆիզիքական ամբողջ ոյժով, նա նուիրվեց իր սիրած գործին, ծառայեց այն մեծ, համամարդկային գաղափարներին և սկզբունքներին, որոնք կազմում են նրա կեանքի փայլը, նրա անունը, նրա պատմութիւնը:

Մի բան միայն, որ կարող է պղտորել մեծ ծերունու հոգեկան հանգստութիւնը,—դա իռլանդական խնդիրն է: Ամբողջ քսան և եօթ տարի է, սկսած 1867 թւից, Գլադստօն, իր սրտի ամբողջ քնքշութեամբ, իր քաղաքական լայն գաղափարների ամբողջ ոյժով, գործում է այդ թշուառ, ճնշված, հարստահարված երկրի համար, առաջարկելով զանազան ռեֆօրմներ և ծրագիրներ: Վերջապէս մօտ 10 տարի է, որ մարդասէր գործիչը, վերին աստիճանի վճռական դիրք բռնելով և չը բաւականանալով Իռլանդիայի մասին եղած մասնաւոր ծրագիրներով, պարզեց իռլանդական home-rule-ի դրօշակը, կատարեալ ինքնավարութիւն պահանջելով այդ երկրի համար: Այդ 10 տարվայ ընթացքում Գլադստօն գործ դրեց իր և իր ամբողջ կուսակցութեան ոյժը, թէ ընտրողական պայքարներում, թէ պարլամենտում, թէ գրչով, և թէ խօսքով,—բայց, տարաբաղդաբար, չը կարողացաւ տեսնել իր սիրած, և մի և նոյն ժամանակ իր ամենամեծ պրօէկտի իրագործումը,—և հեռանում է ասպարէզից այն միջոցին, երբ այդ հարցը գտնվում է երկունքի մէջ...

Սակայն Գլադստօնի՝ ասպարէզից հեռանալը զգալի կորուստ է ոչ միայն թշուառ Իռլանդիայի, ոչ միայն „քաղաքական" Անգլիայի, այլ նոյն իսկ ամբողջ Եւրոպայի, աւելի կասենք՝ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութեան, և նոյն իսկ այն ազգերի համար, որոնք քաղաքական կեանք չունեն:

Պատճառը հասկանալի է. Գլադստօն քաղաքական այնպիսի գործիչներից է, որոնք միայն իրանց հայրենիքին չեն պատկանում. ընդհակառակը, նրանք իրանց լայն մտքերով, և սկզբունքներով,—որոնցով և ղեկավարվում են իրանց դիպլօմատիական քաղաքական գործունէութեան մէջ,—պատկանում են ժամանակակից ամբողջ հասարակութեան, առանց խտրութեան ազգութիւնների, հայրենիքի, և կրօնների: Գլադստօն լոկ ազատամիտ կուսակցութեան ղեկավար չէր Անգլիայում, այլ առհասարակ բոլոր երկրների, բոլոր ազգերի ազատամիտ, գաղափարական կուսակցութեան ղեկավար, որոնք ամենքն էլ այդ մարդու մէջ տեսնում էին իրանց բնական, գաղափարական ղեկավարին և ոգևորիչ առաջնորդին:

Եւ Մեծ-Բրիտանիայի առաջին մինիստրի այդ յատկութիւնը շատ թանգ և շատ գնահատելի է այն պատճառով, որ ժամանակակից դիպլօմատիայի և ժամանակակից քաղաքական գործերի ղեկավարների մէջ այդ տիպը—հազւագիւտ, նոյն իսկ բացառիկ տիպ է: Ժամանակակից դիպլօմատիայի և քաղաքական գործիչի սովորական, տարածված տիպը — իշխան Բիսմարկի տիպն է:

Իսկ Բիսմարկ և Գլադստօն — հակառակ բևեռներ են, միմեանց անհաշտ թշնամիներ՝ իրանց ներքին ձգտումներով, իրանց համոզմունքներով, վերջապէս իրանց զգացմունքներով: Մէկի նպատակը միմիայն իր հայրենիքի, իր ազգի մեծութիւնն է,—մինչև անգամ՝ եթէ այդ մեծութիւնը կորստեան անդունդը նետի ամբողջ մարդկութիւնը, իսկ միւսի նպատակը,—իր ազգի երջանկութեան հետ՝ ամբողջ մարդկութեան երջանկութիւնը:

Ահա թէ ինչու Բիսմարկ, հէնց այն օրից, երբ հեռացաւ քաղաքական ասպարէզից, ամբողջ Եւրոպան կարծէք իրան ազատված զգաց սոսկալի ճանկերից, իսկ Գլադստօնի հեռանալը, ընդհակառակը, ընդհանուր ցաւակցութիւն է միայն պատճառում և երբէք չի մոռացվի...

Պարլամենտական սոսկ գործիչից բարձրանալ մինչև Մեծ-Բրիտանիայի առաջին մինիստրի նշանաւոր պաշտօնը, պատասխանատու լինել ընտրողների առաջ՝ հայրենիքի ներքին և արտաքին քաղաքականութեան բարդ խնդիրներում՝ տասնեակ տարիներ շարունակ, և այդ ամբողջ ժամանակը չը դաւաճանել իր հիմնական ոչ մի գաղափարին, ոչ մի սկզբունքին, և այն էլ մինչև 84 տարեկան զառամեալ հասակը.—այդ, համարձակ կարող ենք ասել, միմիայն արտասովոր տաղանդի, միմիայն հանճարեղ մարդու յատկանիշ է:

Մինչդեռ շատ երկիրներում ընդունակ և նոյն իսկ տաղանդաւոր մարդիկ, ստանձնելով որ և է բարձր պաշտօն, իսկոյն դաւաճանում են իրանց ներքին համոզմունքներին և համակրելի հայեացքներին, ասելով թէ անհնարին է պաշտօնի պահանջները հաշտեցնել այս և այն լայն հայեացքների հետ. մինչդեռ շատ տաղանդաւոր մարդիկ, անցնելով 50 տարեկան հասակը, ծերութեան ազդեցութեան ներքոյ, դաւաճանում են իրանց առաջվայ մտքերին, ասածներին և գրածներին, նոյն իսկ հերքելով այն բոլոր համակրելի գործերը և մտքերը, որ իրանք առաջ յայտնել և պաշտպանել են,—Գլադստօն, ընդհակառակը, չը նայած իր ծանր պաշտօնի պահանջներին, չը նայած իր անսովոր ծերութեան, մինչև այսօր էլ, և անկասկած մինչև իր կեանքի վերջին րոպէ՝ չի դաւաճանի, և հաւատարիմ կը մնայ այն բոլորին, ինչ որ կազմում է նրա կեանքի և գործունէութեան փառքը և պատիւը:

Փառք և պատիւ այդպիսի մարդուն:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԵՍԱՐԱԲԻԱՑԻ ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿ-ԲԷՅ

Իշխան Մանուկ բէյի Լազարեան ճեմարանին կտակած անշարժ կայքի 1/6-երորդ մասի առիթով «Մշակ» լրագրի (1893 թւի 11 համար) «Բեսարաբիայի Հայերը» վերնագրով յօդուածում, մէջ են բերվում տեղեկութիւններ ինչպէս նոյն ինքն կտակարար իշխանի կեանքի, նոյնպէս և առհասարակ Բեսարաբիայի հայերի ներկայ վիճակի մասին:

Բեսարաբիայի հայերի ներկայ վիճակի մասին պատմված տեղեկութիւնները ճիշդ են և արժանի ուշադրութեան. իսկ կտակարար իշխանի մասին բերված տեղեկութիւնները շփոթ են և սխալ: Ուստի թոյլ ենք տալիս մեզ ուղղել յօդուածագրի շփոթ և սխալ տեղեկութիւնները Մանուկ-բէյների մասին, ցոյց տալով յիշատակած կտակարար իշխանի ով լինելը, նաև ծանօթացնել փոքր ինչ ընթերցողներին Բեսարաբիայի հայերի անցեալի հետ, որ նոյնպէս արժանի է ուշադրութեան:

Նախ՝ յօդուածագիրը կարծում է կտակարար Մանուկ-բէյին լինել «Բեսարաբիայի հռչակաւոր Կրէսոսը», և ապա տալիս է նրա մասին հետևեալ տեղեկութիւնները. «Որքան մեզ յայտնի է, ասում է նա, հանգուցեալ իշխան Մանուկ-բէյն ունէր մի որդի, որը գրեթէ միշտ արտասահման էր ապրում, մերթ ընդ մերթ երևալով Օդէսա և նրա շրջակայքը՝ կալուածքները աչքի անցնելու համար և երկու աղջիկ՝ մէկը Գերմանիայում, իսկ միւսը Իտալիայում ամուսնացած: Ծերունին տարվայ մեծ մասը ապրում էր շատերին յայտնի Հնչեշտ գիւղում, Քիշինևի մօտ, որ մի շքեղ կալուածք է հոյակապ շէնքերով և գիւղատնտեսութեան օրինակելի պարագաներով. այդ գիւղում կայ և Մանուկ-բէյների կառուցած հայոց եկեղեցին՝ քահանայական դասով: Հանգուցեալը Բեսարաբիայի հայ գաղթականութեան հին սերնդին էր պատկանում և մինչև ծերութեան հասակը չէր խզել իր կապերն այն ազգի հետ, որին նա պատկանում էր ծագումով»:

Այս նկարագրութիւնից յայտնի երևում է, որ յօդուածագիրը ստոյգ տեղեկութիւն չունի կտակարար իշխանի ով լինելու մասին և շփոթում է նրան, նրա մեծ եղբօր հետ: Կտակարար իշխանն է Գրիգոր Մանուկեան Մանուկ-բէյ. իսկ մէջ բերված, թէպէտ ոչ ըստ ամենայնի ճիշդ, տեղեկութիւնները վերաբերում են, ինչպէս ասեցինք, նրա մեծ եղբօրը՝ իշխան Յովհաննէս Մանուկեան Մանուկ բէյին, որ և արդարև «Բեսարաբիայի Կրէսոսը» կարող է համարվել: Նա ունէր երկու տղայ և երեք աղջիկ: Ճշմարիտ է, դուստրներից մինը՝ ամուսնացած է Գերմանիայում, կոմս Հացֆելդի հետ, և միւսը՝ Իտալիայում, մարկիզ Սկիդօնիի հետ. իսկ մեծ դուստրը՝ Մարիամը, որպէս և երկրորդ որդին՝ Գրիգորը (Յովհաննէս Մանուկ-բէյի առաջին որդին Մանուէլը վախճանվեց մանուկ հասակում) դեռ ամուսնացած չեն: Իշխան Յովհաննէս Մանուկ-բէյ ծնված էր Ռուսջուկ քաղաքում 1810 թւականին, վախճանվեց այս տարի Պարիզում, 83 տարեկան հասակում, և մարմինը բերվեց ու թաղվեց մեծ փառքով Հնչեշտ գիւղում, նրա նոր կառուցած եկեղեցու մէջ, ուր թաղված են նաև նրա առաջին որդին և ամուսինը՝ իշխանուհի Հեղինէ Գաւթեան, որ Դելեանեանց ցեղից էր և հարազատ քոյր ժողովրդական լուսաւորութեան այժմեան մինիստր կոմս Յովհաննէս Դելեանեանցի: Հանգուցեալ իշխան Յովհաննէս Մանուկ-բէյի բոլոր թէ շարժական և թէ անշարժ միլլիոններ արժող կայքը, որպէս և հոյակապ տները Օդէսայում, մնացին նրա Գրիգոր որդուն և Մարիամ դստերը: Իսկ կտակարար իշխան Գրիգոր Մանուկ-բէյի ամբողջ կայքը՝ ամփոփվում էր միայն մի անշարժ կալուածքի մէջ՝ Սէլէշտի անունով, որ կարող է գնահատվել ոչ աւելի քան երեք հարիւր հազար րուբլի և որ գտնվում է Բեսարաբիայի Օրհէյ քաղաքի մօտ: Նա, զինուորական ծառայութիւնից դուրս գալուց յետոյ (նա Ռուսաստանի կայսերական թիկնապահների մէջ էր), անցաւ արտասահման և իր կեանքի մեծ մասը, հիւանդութեան պատճառով, անցրեց Պարիզում, ուր և վախճանվեց սրանից երկու տարի առաջ: Մարմինը բերվեց Պետերբուրգ և թաղվեց այնտեղի հանգստարանում, ուր թաղված են նրա երկու քոյրերը՝ Աննան և Եկատերինէն, որ ինչպէս յայտնի է, Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանցի ամուսինն էր: Իշխան Գրիգոր Մանուկ-բէյ ամուսնացած չէր, ուստի նա իր բոլոր կայքը կտակեց իր ազգականներին և բարեգործական հիմնարկութիւններին: Այդ կայքի 1/6-երորդ մասը նուիրված է Լազարեան ճեմարանին:

Որոշելով այսպէս կտակարար իշխան Մանուկ-բէյի ով լինելը, պատշաճ ենք համարում ասել քանի մի խօսք նաև յիշատակած իշխանների հօր՝ հռչակաւոր Միրզայեան Մանուկ-բէյի մասին:

Հայկազն Միրզայեան Մանուկ-բէյ՝ Մարտիրոս աղա անուն, Հայաստանի Կարին աւանից Ռուսջուկ գաղթած հարուստ և պատուաւոր անձի որդին էր, ծնած Ռուսջուկ քաղաքում 1771 թւականին: Սա ունեցաւ, իր երկրորդ ամուսնութիւնից, երկու որդի (որոնք յիշվեցան վերևում) և չորս դուստր, որոնցից մինը՝ Եկատերինէն, ինչպէս ասեցինք, ամուսնացած էր Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանցի հետ: Մանրամասնաբար պատմել Միրզայեան Մանուկ-բէյի կեանքը, գործերը և մանաւանդ նրա՝ Տաճկաստանի կեանքի մէջ, ենիչէրիների ապստամբութեան ժամանակ, խաղացած դերի վրա, մենք աւելորդ ենք համարում և

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

IV

Դասարանների օդափոխութիւնը։ Լայէի հետազօտութիւններից երևում է, թէ որչափ արագ ապականվում է դասարանի օդը, երբ դռներն ու լուսամուտները փակ են։ Հետևաբար անհրաժեշտ է այնպիսի միջոցներ գործ դնել, որ դասարանի օդը միշտ փոխվի, որպէս զի մանուկները միշտ կարող լինեն Թարմ օդ ծծելու։

Որո՞նք են այդ միջոցները։

Ամենահասարակ միջոցը անտարակոյս դասամիջոցներին լուսամուտների բանալն է։ Երբ լուսամուտները բաց են, դրսից ազատ ներս է մտնում մաքուր օդը, իսկ վատացած օդը դուրս է փախչում, այսպիսով լուսամուտների միջով երկու հակառակ հոսանքներ են գոյանում, որի հետևանքն այն է լինում, որ դասարանի օդը նոյնն է դառնում, ինչ որ դրսինն է։ Այս ամենալաւ օդափոխութիւնն է, բայց նա հնարաւոր է միայն այն ժամանակ, երբ ներսի օդը աւելի տաք է, քան թէ դրսինը։ Եթէ տաքութեան մէջ տարբերութիւն չը կայ, կամ տարբերութիւնը փոքր է, ինչպէս այդ լինում է ամառը, այն ժամանակ օդը կանգնում է սենեակում և լուսամուտները ամբողջ ժամերով պէտք է բաց թողնել, որ դասարանի օդը մաքրվի։ Օդափոխութիւնը արագացնելու համար պէտք է բանալ նոյնպէս հակառակ կողմի դռները և լուսամուտները, ի հարկէ, վաղօրօք աշակերտներին դուրս հանելով այնտեղից։

Սակայն ամառը լուսամուտները, կամ օդանցքները կարելի է մինչև անգամ դասի միջոցին էլ բաց թողնել, եթէ երկիւղ չը կայ դրսի Թողից կամ փողոցի աղմուկից։

Աւելի կարևոր է կանոնաւոր օդափոխութիւն սահմանել ձմեռը, երբ պահանջվում է մի և նոյն ժամանակ օդի բաւականաչափ տաքութիւն և թարմութիւն։

Ձմեռը լուսամուտների բանալը սաստիկ ցրտացնում է օդը, որը երկար ժամանակ չէ տաքանում, հետևաբար երեխաները կարող են մրսել, երբ կը վերադառնան դասարան, օդափոխութիւնից յետոյ։ Այս հիման վրա, ձմեռը օդափոխութեան համար պէտք է բաւականանալ օդանցքներով (форточки), բայց այս վերջինները պէտք է բացվեն վերևից ներքև, և ոչ թէ կողքով, որպէս զի սառն օդը առաջ խփի վերև—առաստաղին, և պատերով իջնի ներքև։ Այսպիսով դրսի սառը օդը, նախ քան յատակին իջնելու, սենեակի օդին կը խառնվի և բաւականաչափ կը տաքանայ։

Ճարտարապետութիւնը և տեխնիկան մի շարք միջոցներ են տալիս դասարանների օդը արուեստական կերպով անդադար նորոգելու համար։ Ցաւակցաբար, այս յօդուածներիս նեղ շրջանը թոյլ չէ տալիս մեզ աւելի երկար կանգ առնել այդ կարևոր խնդրի վրա։ Մեր կարծիքով, մեր դպրոցի ղեկավարները պէտք է միշտ բժիշկներին և ճարտարապետներին դիմեն՝ ուսումնարանների մէջ օդափոխութեան նորագոյն սիստեմները մտցնելու համար։

Դասարանների տաքացնելը։ Դասարանների տաքացնելու խնդիրը մեր մէջ շատ հեշտ է որոշվել.—դասատան մէջ մի երկաթէ (ժեչափ) վառարան են դնում, ծխնելոյզը լուսամուտից դուրս հանում և վերջացաւ։ Այս սիստեմը մտցրած է ոչ միայն գաւառական դպրոցներում, այլ նոյն իսկ Թիֆլիսի շատ ուսումնարաններում։

Սակայն երկաթէ վառարանները պէտք է միանգամայն վնասակար համարել հետևեալ պատճառներով. 1) շատ տաքանալով և շատ էլ սառչելով, նրանք հաւասար ջերմութեան մէջ չեն պահում դասարանի օդը, և օդի այդ արագ փոփոխութիւններից առաջանում են զանազան հիւանդութիւններ. 2) նրանք թափանցիկ են ածխային թթուագազի համար, որը ապականում է օդը. 3) երկաթը սաստիկ ջերմանալով կարմրում է և սաստիկ տաքութիւն է արձակում մօտ նստող մանուկներին, այն ինչ դռների և լուսամուտների մօտ նստածները սառչում են, որովհետև նրանց վրայով է անցնում դրսի սառը օդը, որը (երբ վառարանը վառվում է) բոլոր ճեղքերից ներս է լցվում արագութիւնով. 4) դասարանի միջի օդը, պարունակելով իր մէջ շատ օրգանական նիւթեր, այրվում է կարմրած երկաթին դիպչելով և լցնում է սենեակը գարշահոտութիւններով։

Բուխարին նոյնպէս անյարմար է, թէ առողջապահական և թէ տնտեսական տեսակէտից։ Մօրէնի ասելով, բուխարու մէջ վառելիքի տուած տաքութեան 88°/₀ կորչում է ծխի հետ և միայն 10—12°/₀ մնում է սենեակ։ Տաքութեան հետ միասին ծխնելոյզով փախչում է մեծ արագութեամբ սենեակի օդը, որի տեղ դրսից նոյնպէս արագ ներս է լցվում սառն օդը։ Սրա հետևանքն այն է լինում, որ բուխարից մի քիչ հեռու նստողները քամու հոսանքի մէջ են ընկնում։

Ռուսաստանում ընդունված է աղիւսի վառարանը, որովհետև այս նիւթը երկար պահում է իր մէջ տաքութիւնը։ Սօբօլշչիկօվի, Սվեադիեվի սիստեմի վառարանները ամենայարմար և ամենալաւերն են։ Բայց աղիւսի վառարանը մի քանի անյարմարութիւններ ունի, օրինակ, նա ուշ է տաքանում, հետևաբար պէտք է վառել դասի սկզբից մի քանի ժամ առաջ, նա էլ բոլորովին չէ օգնում սենեակի օդափոխութեանը։ Այն ինչ միանգամայն անհրաժեշտ է, որ վառարանը դասատունը տաքացնելով հանդերձ, կանոնաւոր օդափոխութիւն սահմանի նրա մէջ։ Այս նպատակով վառարանները այնպէս են շինվում, որ մի կողմից խողովակների միջոցով դրսից մաքուր օդ են ներս քաշում, տաքացնում ու դասարանը լցնում, և միւս կողմից դասարանի անմաքուր դարձած օդը ծծում և ծխի հետ դուրս գցում (Գալտօնի սիստէմ)։

Մենք չենք կարող պահանջել մեր դպրոցների համար այն բոլոր միջոցները, որոնք ընդունված են եւրոպական դպրոցները տաքացնելու և օդափոխութեան համար, սակայն չենք կարող չը բողոքել երկաթէ վառարանների գործածութեան դէմ, ինչպէս և հասարակ աղիւսի վառարանների գործածութեան դէմ։ Առհասարակ դասարանների տաքացնելու մասին շատ քիչ հոգս են տանում մեր մէջ։

Մի քանի դպրոցներում այնպէս ցուրտ է, որ ուսուցիչները և երեխաները ստիպված են վերարկուներով և կրկնակօշիկներով նստել։ Թիֆլիսի լաւ դպրոցներից մէկում ջերմաչափը 11⁰ մինչև 8⁰ աւելի չէր բարձրանում։ Ուրեմն մեր դպրոցները շատ առաջ չեն գնացել Ռուսաստանի մի քանի ուսումնարաններից, որտեղ, ինչպէս զեկուցանում է Պօրտուգալօվ, թանաքը սառչում էր...

Ժամանակ է գոնէ նոր բացվելիք ուսումնարաններում լրջօրէն վերաբերվել դէպի այս խնդիրները։

Բժշկապետ Վ. Արծրունի

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փետրվարի 20-ին, Թիֆլիսի դումայի դահլիճում, երեկոյեան ժամը 7-ին, կայացաւ Բարեգործական ընկերութեան ժողովը։ Նիստը բացվեց ներկայութեամբ 20 անդամների, որոնց թիւը ժողովի ընթացքում հասաւ 48-ի։ Բանալով նիստը, նախագահ բժշկապետ Նաւասարդեանը յայտնեց, որ նորերումս ընկերութիւնը դժբախտութիւն ունեցաւ կորցնելու իր անդամներից երկուսին, այն է Գօրու ճիւղի վարչութեան նախագահ տէր Ստեփաննոս Տէր-Ստեփանեանցին և կարսի ճիւղի վարչութեան անդամ՝ բժիշկ Շահրիար Մելիք-Փարսադանեանցին, որոնք իրանց գործունէութեամբ բաւական օգտակար են հանդիսացել ընկերութեան համար և առաջարկեց ոտքի կանգնելով՝ յարգել հանգուցեալների յիշատակը, ոյն և ժողովը միաձայն ընդունեց։

Ապա ժողովը լսելով նախորդ ընդհանուր ժողովի արձանագրութիւնը և վաւերացնելով այն՝ ու շնորհակալութիւն յայտնելով ընկերութեան երկու գործադիր անդամներին, պ. պ. Եգօր Ջոհրաբեանին և Մինաս Սուլխանեանին, որոնք ներկայացնելով 600 րուբլի՝ խնդրեցին ընդունել իրանց՝ ընկերութեան մշտական անդամ, անցաւ հերթական հարցերին։

Խորհրդից ընդհանուր ժողովին ուղղած պաշտօնական գրութեան մէջ հետևեալ հերթական հարցերն էին նշանակված. 1) ընկերութեան ընդհանուր, այն է կենտրոնի և 17 ճիւղերի նախահաշիւը ներկայ 1894 թւի համար. 2) ընկերութեան 15 անդամների առաջարկութիւնը՝ օգնելու Երևանի և Կարսի նահանգների կարօտեալներին և 3) պաշտօնական անձանց ընտրութիւնը, այն է ընդհանուր ժողովի նախագահի և քարտուղարի, խորհրդի 5 անդամների և 3 փոխ-անդամների, վերստուգող յանձնաժողովի 3 անդամների և գրադարանական մասնաժողովի 5 անդամների։ Ժողովականների ցանկութեամբ խորհրդի և 17 ճիւղերի նախահաշիւները մի առ մի կարդացվեցին։ Խորհուրդը իր նախահաշիւը ներկայ 1894 թւի համար կազմել էր հետևեալ կերպով։ Մուտք սպասվում է ընդամենը 11,668 ր. 75 կ. իսկ ծախս հաշված է 12,343 ր. 20 կ., որի մէջ 3370 ր. յատկացրած է գրադարան ընթերցարանին և 3000 ր. ուսուցչական ցենզի գործի համար։ Իսկ ընդհանուր մուտք խորհրդի և 17 ճիւղերի (երկու ճիւղ՝ Արդահանի ճիւղը և Արդվինի մասնաճիւղը իրանց նախահաշիւները չեն ուղարկել) հաշուած է 34,432 ր. 66 կ., ծախս—35,107 ր. 11 կ. ընդհանուր ժողովը առանց փոփոխութեան ընդունեց խորհրդի առաջարկած նախահաշիւը, ինչպէս և Վաղարշապատի վարչութեան առաջարկած չերմապահական կայարանի ծրագիրը։

Դրանից յետոյ ժողովին զեկուցվեց 15 անդամների առաջարկը, խորհրդի եզրակացութեան հետ միասին։ Խորհուրդը յայտնում էր, որ թէև կարօտեալներին օգնելու առաջարկութիւնը համակրելի է, բայց ընկերութիւնը չունենալով որ և է դրամական ազատ միջոց, անկարող է մի որոշ գումար յատկացնել այդ նպատակին. ժողովարարութիւն անել ևս անձեռնհաս է. ինքն միայն ուրախութեամբ կընդունի և իր տեղը կը հասցնի նուիրատուութիւնները, եթէ կը լինեն այդ նպատակով։ Ցայտնվեց նոյնպէս, որ այդ նպատակով արդէն խորհուրդը ստացել է 711 ր. և 50 պուդ ցորեն։ Ընդհանուր ժողովը հաւանութիւն տուեց խորհրդի առաջարկութեան։

Ապա անցնելով վարչական անձանց ընտրութեան, ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ, որին մասնակցում էին 44 հոգի, ընտրեց ընդհանուր ժողովի նախագահ—բժշկապետ Բագրատ Նաւասարդեանց, քարտուղար. Խ. Մալումեան, խորհրդի անդամներ Աղէքսանդր Մանթաշեան, Աղէքսանդր Մելիք-Ազարեանց, (այդ չորս անձինքները վերընտրվեցին), բժշկապետ Վ. Արծրունի, ինժենէր Մ. Կարապետեան և Ս. Սուլխանեան. փոխ-անդամ Տ. Նազարեան. վերստուգող յանձնաժողովի անդամներ՝ Ա. Վարդապետեան, Ց. Ստեփանեան, և Ն. Տիգրանեան։

Գրադարանական յանձնաժողովի անդամներ՝ Ց. Քօչարեան, Ս. Մալխասեան, իշխ. Սօֆիա Արղութեան, Շիրվանզադէ և Ս. Խալաթեան։ Նիստը փակվեց ժամը 12-ին։

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՍԻՑ

Փետրվարի 14-ին

Ամսիս 13-ին, կիրակի օր, տեղի ունեցաւ հանգուցեալ բժիշկ Շահրիար Մելիք-Փարսադանեանի յուղարկաւորութիւնը։

Բնակարանում կրօնական կարգը կատարելուց յետոյ, հանգուցեալի դագաղը դուրս բերեցին և տխուր հանդէսը շարժվեց դէպի ս. Աստուածածին եկեղեցին. դագաղը տանում էին ուսերի վրա հերթով բազմութեան ամեն դասակարգի ներկայացուցիչները. պսակները, որոնց թիւն էր 36, առջևից տանում էին հայոց դպրոցների աշակերտները։

մեր նպատակից դուրս։ Ուստի բաւականանում ենք յիշել այսքանս՝ թէ չը կարողանալով աւելի ևս մնալ Տաճկաստանում, նա փոխադրվեց նախ՝ Աւստրիայի Բրաշօվ (Քրօնշտադ) քաղաք և ապա այստեղից՝ 1816 թուականին՝ Ռուսաստան, հաստատելով իր բնակութիւնը Բեսարաբիայի Հընչեշտ գիւղում, որ նոր գնել էր և որը գտնվում է Քիշինեվից 25 վերստ հեռաւորութեամբ դէպի Պրուտ գետը։ Մանուկ-բէյի Ռուսաստան փոխադրութեամբը՝ Հնչեշտի հայ ազգաբնակութիւնը սկսեց օրից օր ոչ միայն աւելանալ, այլ զօրանալ թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս, այնպէս որ վերջերում առաջին աղքատ-գաղթականների որդիքը և թոռները հարիւր-հազարների և միլիոնների տէր եղան։

Այսպէս, Հնչեշտում հաստատելուց յետոյ իր բնակութիւնը, Միրզայեան Մանուկ-բէյի առաջին ցանկութիւնն էր կառուցանել այնտեղ, նախ՝ հայոց եկեղեցի, և ապա՝ ուսումնարան հայ մանուկների համար։ Նա ունէր նաև նպատակ հիմնել առանձին քաղաք, Պրուտ և Դանուբ գետերի միջում, զանազան արտօնութիւններով և իրաւունքներով, բայց նրա որպէս այս, նոյնպէս և միւս բոլոր ցանկութիւնները անկատար մնացին նրա յանկարծահաս մահուան պատճառով, որ պատահեց շատ շուտ, 1817 թուականի յունիսի 20-ին։ Նրա մահը մեծ կորուստ էր ոչ միայն տեղացի հայ ազգաբնակութեան համար, որ կորցրեց նրանով իր պաշտպանը, բարեգութ հայրը, այլ և բոլոր ուրիշ տեղերի հայերի համար, որ կարող էր յուսալ նրանից մեծ-մեծ բարիք... Եւ թէպէտ հանգուցեալը կտակել էր իր մեծ Յովհաննէս որդուն կատարել այն ամենը, ինչ որ ինքը մտադիր էր կատարելու և մնաց անկատար, սակայն սրան ևս չաջողվեց, իրանից անկախ պատճառներով, որոնց յիշելը այստեղ անյարմար ենք համարում. ուստի բաւականացաւ նա միայն հայոց եկեղեցի կառուցանելով, Հնչեշտի հայ ղաւակների կրթութեամբ և բարեգործութեամբ և իր կալուածների պայծառութեամբ, և պէտք է ասել հասաւ իր նպատակին, որովհետև Հնչեշտը կարող է պարծենալ այսօր իր հարուստ և հոյակապ շէնքերով և գիւղատնտեսութեան օրինակելի պարագաներով։

Ասենք, թէ հանգուցեալ իշխան Յովհաննէս Մանուկ-բէյ աշխատեց նաև Հնչեշտի հայ մանուկների կրթութեան վրա։ Ուստի աւելորդ լինելու չէ յիշել այստեղ և այն, որ այս գործում գտաւ նա իրան օգնական հանգուցեալ զմիւռնացի Մսերեանց Մագիստրոսին։ Հնչեշտի հայ ազգաբնակութիւնը թէպէտ և բարեպաշտ և հայրենասէր գաղթականներ էին Մոլդավիայի, Վալախիայի և Տաճկաստանի այլ և այլ քաղաքներից, *) սակայն նրանցից շատերը հայերէն խօսել ու գրել չը գիտէին։ Հայերէն խօսել գիտէին միայն «երկրցիները» (այսպէս էին կոչվում ռօմանցիները, Փօքշանցիները և պօթուշանցիները), իսկ «դարբինները» (ռուսչուկցիները և այլն), գիտէին միայն տաճկերէն, բայց տեղային լեզուն էր օլահերէնը կամ մօլդօվահերէնը, այն է այժմեան ռումինացիների լեզուն։ Զմիւռնացի Մսեր դպիրը՝ իշխան Յովհաննէս Մանուկ-բէյի հրաւիրմամբ և Ներսէս Ե. կաթողիկոսի օրհնութեամբ (որ Գրիգոր սրբազանից յետոյ Բեսարաբիայի առաջնորդ էր նշանակված), հաստատելով 1836 թուականին Հնչեշտում իր բնակութիւնը, սկսեց այնտեղ, իր տանը, ուսուցանել հայ մանուկներին հայերէն գրել ու կարդալ, հայերէն լեզու, կրօն, թուաբանութիւն, և այլն, որպէս և պատրաստել քահանայութեան համար՝ նոյն երջանկայիշատակ Հայրապետից նշանակված երիտասարդներին, որոնց թւում էին՝ Աբէլ Մխիթարեան (յետոյ եպիսկոպոս), Յովհաննէս Թաթոսիգեանց (յետոյ աւագ քահանայ Օդէսայի), Յարութիւն Խաչենեանց (յետոյ քահանայ Հնչեշտի), Կարապետ Զօրայեանց (յետոյ քահանայ Օրհէյի), Մարտիրոս Թօսունեանց (յետոյ քահանայ Հնչեշտի), և այլ շատերը։ Սրանցից կենդանի է մինչև այսօր միայն Օդէսայի ծերունի աւագ քահանայ Յովհաննէս Թաթոսիգեանց։ Աշխարհական աշակերտների անունները յիշել աւելորդ ենք համարում։

Ահա այսպէս սկսվեց մեր մայրենի լեզուի ուսումը Հնչեշտում, որ այն ժամանակ Բեսարաբիայի հայերի կենտրոնն էր և որտեղից ցրվեցին նրանք նոյն նահանգի միւս քաղաքներ և գիւղեր, և մեծաբանութիւն լինելու չէ, եթէ ասենք, որ այստեղ առաջին անգամ լսվեց հայ զաւակների բերանից հայոց այբուբենի ձայնը։ Կարող չենք չը յիշել և այն, որ դարձեալ նոյն Հնչեշտը առաջինն եղաւ Բեսարաբիայի մէջ, որ տեսաւ թատրոնական ներկայացումն հայոց պատմութիւնից։ «Հայկի Բէլի հետ պատերազմը», այսպէս էր այն թատրոնական պիէսայի անունը, որ ներկայացվեց այնտեղ. իսկ ներկայացնող անձինքն էին՝ ինքը Մսերը և նրա վերևում նշանակված աշակերտները։

Այսպէս էր ահա Հնչեշտի մեր ազգայինների զարգացման և կրթութեան վիճակը սրանից համարեա թէ կէս դար առաջ, այն է՝ մինչև որ գտնվում էին այնտեղ երջանկայիշատակ Ներսէսը և զմիւռնացի Մսերը։ Ներսէս V-ը հեռացաւ Էջմիածին կաթողիկոսանալու համար 1846 թ., իսկ Մսերեանցը փոխադրվեց Մօսկվա Լազարեան ճեմարանում հայոց լեզու և կրօն դաս տալու համար 1848 թւին։

Հ. Մ. Ջ.

*) Գաղթականութիւնը Հնչեշտ սկսվեց 1790 թ. ռուս-տաճկական պատերազմից յետոյ։

Հանգուցեալի բնակարանից մինչև եկեղեցի յուղարկաւորների թիւը այնքան շատացաւ, որ եկեղեցին տանող փողոցի վրա, ինչպէս ասում են, ասեղ գցելու տեղ չը կար, իսկ տների կտուրների վրայից հանդիսին նայող ժողովրդին թիւ չը կար:

Եկեղեցում հանդիսաւոր պատարագից յետոյ՝ պատարագիչ Նահապետ վարդապետը մի կարճ դամբանական-քարոզ խօսեց և ի միջի այլոց ասեց, որ հանգուցեալի այրին՝ Նունէ Մէլիք-Փարսադանեան, ի յիշատակ իր ամուսնու, նուիրում է՝ կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղին 600 րուբլի, որպէս զի այդ գումարի տոկոսով Կարսի հայոց դպրոցում վաղամեռիկ բժշկի անունով սան պահվի, 100 րուբլի տեղական երկսեռ դպրոցների օգտին, 50 ր. հայոց եկեղեցիներին, 50 ր. էլ Կարսի աղքատներին խնամող մասնաժողովի արկղին: Դրանից յետոյ ճառեր կարդացին՝ խօրէն քահանայ Ստամբօլցեան, կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղի կողմից, որի գործունեայ անդամներից մինն էր հանգուցեալը, և ուսուցիչ պ. Մխիթարեան: Երբ դագաղը դուրս բերեցին եկեղեցու բակը, այնտեղ ևս զգացված ճառեր խօսեցին երկու պարոններ, սպայ Մամուլեան և Մ. Մուբայաջեան: Այնուհետև եկեղեցու բակից հանգուցեալի դագաղը ուսերի վրա դրած՝ յուղարկաւորողների մեծ բազմութիւնը շարժվեց դէպի Թիֆլիս տանող ճանապարհը. քաղաքից դուրս կանգ առնելով որոշած տեղը, դագաղը ամփոփեցին կառքի մէջ պսակների հետ: Վերջին հրաժեշտը տալով անմոռանալի հանգուցեալին՝ Կարսի հասարակութիւնը ճանապարհ դրեց նրան դէպի Թիֆլիս, որտեղ պիտի թաղվի: Դագաղին ուղեկցում է հանգուցեալի եղբայրը՝ սպայ Սողոմոն Մէլիք-Փարսադանեան:

Ի միջի այլոց դրված էին պսակներ հանգուցեալի դագաղի վրա հետևեալ հաստատութիւններից. հայոց Բարեգործական ընկերութեան տեղիս ճիւղի վարչութեան կողմից. հայոց երկսեռ դպրոցներից. ռուսաց տղայոց և օրիորդաց դպրոցներից. Կարս քաղաքի կողմից. յոյն հասարակութեան կողմից. հայ-կաթօլիկ հասարակութեան կողմից:

Մնացած պսակները դրված էին զանազան խմբերի, անձինքների, արհեստաւորների, երիտասարդների և վաճառականների կողմից:

Ա. Ց.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Բագու, փետրվարի 10

«Մշակի» № 13 մէջ տպված իմ յօդուածում, որ նկարագրում էր Մարդասիրական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի ա ռ ա ջ ի ն նիստը, խմբագրութեան յայտնի պատճառով, աւելացել են մի քանի տողեր վարչական անձինքների ընտրութեան մասին, որ տեղի ունեցաւ երկրորդ նիստում: Պարտք եմ համարում յայտնել, որ այդ տողերի մէջ բոլորովին ճիշդ չէ այն, թէ պ. Գալստեանը որպէս թէ միաձայն, առանց քուէարկութեան է ընտրվել ատենադպիր: Ժողովի նախագահը, ճշմարիտ է, առաջարկեց պարոնին ընտրել միաձայն, բայց ընդհանուր համաձայնութիւն չը ստացաւ. լսվեցան պարզ կերպով գաղտնի քուէարկութիւն պահանջող ձայներ, որոնք մի քանի անգամ կրկնվեցան, բայց ինչպէս բազմաթիւ այլ հարցերի վերաբերմամբ եղած հակաճառութիւնները, այս ձայներն էլ խեղդվեցան նախագահական զանգակի օգնութեամբ. երկու ժողովի ժամանակ այդ զանգակը պարզ ապացուցանում էր, որ ժողովի առաջ կայ միայն մի բան —նախագահի և նրան շրջապատողների կամքը. իսկ թէ ժողովը հաւաքված էր միայն և եթ այդ կամքը հաստատելու համար—այդ էլ միանգամայն պարզ էր:

Գտնվեցան մարդիկ, որոնք յիշեցրին նախագահին իր պարտքը—թոյլ տալ խօսքի իրաւունքի, ազատ ընտրութեան սկզբունքը: Բայց զանգակը անողոք էր: Նոյն իսկ պ. Գալստեանի պատիւը պահանջում էր, որ տարաձայնութիւնը որոշվի քուէների թւով՝ բայց հարցը, ինչպէս միշտ, մնաց խառն ու անորոշ դրութեան մէջ, զանգակի ստեղծած վ ե տ օ ն անհասկանալի մնաց շատերին: Թէ որքան հեռու էր այդ ընտրութիւնը միաձայն լինելուց, պարզ յայտնվեց այն ժամանակ, երբ սկսեցին կարդալ ընտրողական թերթիկները. յայտնվեց, որ շատերը առաջարկում էին ատենադպիր կամ մի ուրիշին, կամ հէնց պ. Գալստեանին, մինչդեռ նախագահի վ ե տ օ ն պարզապէս գրել էր չը գրել ատենադպրի անունը, քանի որ, որպէս թէ, միաձայն ընտրված է արդէն ատենադպիր:

Խնդիրն այստեղ անձնաւորութեան չէ վերաբերվում: Ոչ ոք հակառակ չէր, որ պ. Գալստեանը շարունակէ իր պաշտօնը ընկերութեան դիւանում, ինչպէս վարել է երկար տարիներ բարեխղճութեամբ, առանց վարձատրութեան: Խնդիրը մի ժողովի իրաւունքների, կանոնաւորութեան մասին է. անհատի կամեցողութիւնը, անձնական հաճոյքը պարտաւորական չէ մի հաւաքական մարմնի համար. սկզբունքները շատ և աւելի շատ թանգագին են, քան անհատները: Հէնց սկզբունքը հարկադրում է ասել, որ այդ երեկոյ պ. Գալստեանի ընտրութիւնը մի տարօրինակ բան էր. արդարութեան առաջ դա շատ հեռու էր միաձայն անունը ստանալուց. մի և նոյն ժամանակ չեղաւ ընտրութիւն քուէների առաւելութեամբ. ոչ այս կար և ոչ այն. բայց վերջ ի վերջոյ պ. Գալստեանը հանդիսացաւ ընտրված—չը գիտեմ ինչ հաշուով: Մինչդեռ կասկած չը կար, որ գաղտնի քուէարկութեամբ պարոնը կը ստանար ձայների բացարձակ առաւելութիւն:

Ահա ինչ է նշանակում վ է տ օ ի անտեղի իրաւունքներին դիմել մի ժողովում, ուր ազատ քուէարկութեան սկզբունքն է դրված:

Լ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Փետրվարի 19-ին, ի յիշատակ ճորտերի ազատութեան, Սիօնի մայր եկեղեցում, պատարագից յետոյ, Վրաստանի էկզարխը հոգևորականութեան հետ միասին կատարեց Ալէքսանդր II ազատարար-թագաւորի հոգեհանգիստը, որին ներկայ էր մեծ բազմութիւն:

—

Կ. Պօլսից մեզ գրում են փետրվարի 2-ից. «Երեք օր առաջ հայոց պատրիարք Աշըգեան տեսնվեց մեծ եպարքոս Ջէվադ փաշայի հետ. պատրիարքին խոստացված է Օսմանէի առաջին կարգի պատւանշան, իսկ նրա խորհրդակից Մագսուտ-բէյին՝ փաշայութիւն»:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Բարեգործական ընկերութեան Վաղարշապատի ճիւղը որոշել է հիմնել մի օրինակելի չերամապահական կ ա յ ա ր ա ն:

—

Մի ամերիկացի տիկին, Միսս Ալիս Ստօն Բլէկվէլլ, որ Ամերիկայում յայտնի է իբրև բանաստեղծ և հրապարակախօս, թարգմանել է անգլիերէն Միքայէլ Նալբանդեանի «Ազատն Աստուած այն օրից» ոտանաւորը և Գամառ-Քաթիպայի «Մայր Արաքսի ափերով» բանաստեղծութիւնը:

—

Վիէննայի «Neue Frei Presse» լրագրի խօսքերով, Կ. Պօլսի ռուսաց դեսպան Նէլիդով Պետերբուրգ եկաւ յատկապէս մանրամասն զեկուցումն տալու գործերի դրութեան մասին Արևելքում:

—

Լսում ենք, որ կովկասեան Բարեգործական ընկերութիւնը մտադրութիւն ունի բանալ մի գրադարան Գանձակ քաղաքում:

—

Փետրվարի 8-ին, երեքշաբթի, ճարտարապետների ընկերութեան մէջ Պետերբուրգում, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, ինժեներ տեխնօլօգ Ալտուխօվ մի ընդարձակ զեկուցում ներկայացրեց Բագու քաղաքում ջրանցք անցկացնելու համար իր կազմած ծրագրի մասին: Նախագծով ջուրը պէտք է անցկացնվի Կուր գետից, 120 վերստ հեռաւորութեամբ քաղաքից: Ջրանցքի արժողութիւնը հաշուած է մի քանի միլիօն րուբլի: Պրօֆէսօր Վօյսլավ, պատասխանելով զեկուցանողին, նկատեց, որ Կուր գետի ջուրը Բագու տանելը, ի միջի այլոց, աննպատակայարմար է և այն պատճառով, որ մի քանի հազար ֆուտ ունեցող բարձրութիւնների վրա և աւելի մօտ քան Կուր գետը, ջրատատ աղբիւրներ կան, որտեղից կարելի է ջուր տանել Բագու, և այդ աւելի էժան կը նստի:

—

Փետրվարի 20-ին Թիֆլիսի քաղաքային դումայի դահլիճում կայացած կրեդիտային ընկերութեան ընդհանուր ժողովը այս անգամ էլ չը կարողացաւ վերջ տալ վարչութեան նախագահի ընտրութեանը, որը խնդիրը այդ ժողովի գլխաւոր նպատակն էր: Այդ ընտրութիւնը յետաձգվեց մինչև միւս ընդհանուր ժողովը:

—

Պետերբուրգում, գաղթականական գործերի համար ներքին գործերի մինիստրի օգնական Սիպիագինի նախագահութեամբ կազմված յանձնաժողովը կը զբաղվի շատ անգամ արծարծված և այն հարցով, թէ պէտք է մեր արևելեան սահմանագլուխները բնակեցնել զինուորական ծառայութիւնը վերջացրած զինուորներով: Պետական կալուածների մինիստրութիւնը համաձայն է տալ այդ գաղթականներին պէտքական հողաբաժիններ Ռուսաստանի արևելեան սահմանագլուխների պետական հողերից: Մտադրութիւն կայ, ինչպէս գրում են Պետերբուրգի լրագիրները, այս անգամ զինուորական ծառայութիւնը վերջացրած զինուորներին արտօնութիւններ տալ և դրանով գրաւել գաղթել ցանկացողներին:

—

Լսում ենք, որ մեր շնորհալի երաժշտապետ Կարա-Մուրզա Նոր-Նախիջևանից վերադարձել է Թիֆլիս և մտադիր է այստեղ մի քառաձայն խումբ կազմել և երկու կօնցերտ տալ:

—

Հետևեալ լուրն ենք կարդում «Кавказъ» լրագրում. «Մենք լսել ենք, որ Բագուի «Каспій» լրագրի խմբագիր և արտօնատէր պ. Սօկոլինսկիյ բանակցութիւնների մէջ է մտել Թիֆլիսի մի խումբ հայ երիտասարդների հետ, որոնք պատկանում են «մշակական» կոչված կուսակցութեան, «Каспій» լրագիրը նրանց տալու համար»: Թէ որքան ճիշդ է այդ լուրը, հաստատ ոչինչ չենք կարող ասել:

—

Մեր թղթակիցներից ոմանք դիմում են մեզ հարցնելով, թէ ինչու իրանց այս կամ այն թղթակցութիւնները, որոնք ընթացիկ մեծ հետաքրքրութիւն չունեն՝ չեն տպագրվում: Պարտք ենք համարում յայտնել, որ շատ անգամ այս կամ այն թղթակցութիւնը կամ յօդուածը չէ տպագրվում զանազան պատճառներով, անկախ նրա գրական արժանաւորութիւնից:

—

Արտաքին գործերի մինիստր Գիրս ծանր կերպով հիւանդացել էր երկու շաբաթ առաջ: Վերջին օրերս հիւանդութիւնը սաստկացաւ, այնպէս որ հիւանդի որդին կանչված է արտասահմանից: Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Դելիանով նոյնպէս հիւանդացել էր ինֆլուէնցայով, բայց այժմ արդէն առողջանալու վրա է:

—

Պետական կալուածների մինիստրութեան մէջ ներկայումս հարց է յարուցված՝ մատուտակի (солодковый корень) արդիւնաբերութիւնը Անդրկովկասում կանոնաւորելու համար:

—

Ֆինների բողոքական հոգևորականութեան միջնորդութեան հիման վրա, «Риж. Вѣст.» լրագրի խօսքերով, ֆինլանդական երկաթուղիների ապրանքատար գնացքների երթևեկութիւնը դադարելու է կիրակի օրերը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼԷՕՆ ԴՕԴԷ

—

Վիպասաններով հարուստ Ֆրանսիայի մէջ դարձեալ մի նոր վիպասան է երևացել, որի մասին ֆրանսիական գրական աշխարհը խօսում է ամենամեծ հրճուանքով, համարելով նրան մի նոր զարդ գրական համաստեղծութեան համար: Այդ վիպասանը Լէօն Դօդէն է, յայտնի Ալֆօնս Դօդէի որդին: Նա գրել է արդէն երեք րօման, որոնք շատ շուտ գրաւեցին գրագէտների ուշադրութիւնը իրանց վրա: Այդ րօմանների մէջ գեղարուեստը միացած է լուրջ մտածողութեան և հասարակական գաղափարների հետ:

Լէօն Դօդէն ունի քննադատութեան ձիրք. նա աշխատակցում է Revue des Deux Mondes-ի քննադատական մասում և իր րօմանների մէջ էլ յաճախ տալիս է քննադատական և փիլիսոփայական մտածողութեան ապացոյցներ: Օրինակի համար, առաջ բերենք նրա վերջին՝ «Սև Աստղ» րօմանից նոր գաղափարների ծագման և տարածման մասին ասածները:

«Որպէս զի մարդկութիւնը կարողանայ նայել իրերի վրա նոր տեսակէտներից, հարկաւոր է երկարատև գլխաւոր գործունէութիւն՝ մինչև սրա հետևանքները կամաց-կամաց, բայց խիստ յամառութեամբ տեղ բռնեն ժողովրդի գիտակցութեան մէջ. սակայն, այնու ամենայնիւ, որչափ և հասարակութիւնը կուլ գնացած լինի իր առօրեայ հոգսերի մէջ, նա առհասարակ հակումն ունի իւրացնելու ընդհանուր գաղափարներ և այնքան ուժեղ և լայն կերպով, որչափ գաղափարը բարձր է և միջին ուղեղի համար մատչելի: Քաղցածութիւնը և քաղաքականութիւնը չեն ժողովուրդներ շարժողները, այլ վերացական գաղափարները, որոնք գործնական արտայայտութիւն են պահանջում:

«Կանտը, Ֆիխտէն, Հէգելը, Շելլինգը—Գերմանիայում, Օգիւստ Կօնտը Ֆրանսիայում, երբ իրանց տեսութիւնները կազմակերպում էին իբրև հոյակապ մի շինութիւն, չէին կարող ենթադրել, որ նրանց գաղափարները ապագայում փոփոխված և հասարակական պահանջներին յարմարեցրած ձևով կը պատեն հասարակական կեանքի մթնոլորտը և կը սպառնան որոտումներով: Լինում են ժամանակներ, երբ փիլիսոփաների մտքերը այնքան տարածվում են շրջապատող կեանքի մէջ, որ նրանք դառնում են հասարակ, սովորական: Մի երիտասարդ, որ անգամ չէ կարդացել փիլիսոփայական հետազօտութիւնը, նրա մտքերով վարակված է»:

Լէօն Դօդէն մտածող է և բանաստեղծ, արուեստագէտ և բժիշկ (մասնագիտութեամբ), յայտնի է իբրև շատ լայն ընթերցասիրած փիլիսոփայական և գրական խնդիրները, որչափ դրանք պարզում են մարդկային հոգին և նպաստում են անհատի և մասսայի հոգեկան շարժումները ուսումնասիրելուն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Kolnische Zeitung» լրագիրն ասում է, որ Գերմանիան կը պաշտպանէ Ֆրանսիային՝ անարխիստներին հալածելու գործում:

—«Figaro» լրագիրը անարխիզմի մասին գրած մի յօդուածում, ի միջի այլոց, ասում է, որ դեռ նորերս անարխիական յանցանքները պատահական բնաւորութիւն ունէին, իսկ այժմ, ըստ երևոյթին մենք գործ ունենք մի կազմակերպված դաւադրութեան հետ, որը պէտք է վերջնականապէս արմատախիլ անել:

—Սօֆիայից հաղորդում են, որ մակեդօնացիների ժողովը, քննելով դպրոցական գործի դրութիւնը Մակեդօնիայում, վճռեց դաշնակցութիւն հիմնել մակեդօնական բօլգարներին պաշտպանելու համար:

—Պարիզում, դիպլօմատիական աղբիւրներից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, իտալական կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի, իտալիայի ֆինանսական դժուարութիւնները վերացնելու նպատակով, օգուտ քաղել Եւրօպայի այժմեան տրամադրութիւնից և մօտիկ ապագայում զինաթափ անել իր զօրքը:

—Միջազգային բժշկական կօնգրէս է գումարվելու Հռոմում մարտի 20-ին (նոր տոմարով): Կօնգրէսի բացման ներկայ կը լինի ինքն թագաւորը: Կօնգրէսի աշխատանքներին կը մասնակցեն երեսուն և երկու զանազան ազգերի ներկայացուցիչներ: Կօնգրէսը կը փակվի ապրիլի 5-ին:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հազի թէ մի ուրիշ տեղ կը գտնվի մի 90-ամեայ ժուրնալիստ, որը չէ դադարել գրելուց, ասում է «Русск. Вѣд.» լրագրի Վիէննայի թղթակիցը, իսկ Վիէննայում կայ մի այդպիսին: Դա կիսապաշտօնական «Fremdenblatt» լրագրի խմբագիր Լէօպօլդ Բլումէնկրօնն է: Վիէննայի ժուռնալիստների Նէստորը տօնեց իր 90-ամեայ գործունէութիւնը՝ նստած խմբագրական սեղանի առջև: Ի հարկէ, նա այնպէս ժիր գործող չէ,—երիտասարդ ընկերները թեթևացնում են ծերունու աշխատանքը, բայց այնուամենայնիւ Բլումէնկրօնը իրաւամբ կարող է ասել, որ ինքն դեռ աշխատում է: 30 տարուց աւելի է, որ նա «Fremdenblatt» լրագրի խմբագիրն է: Նա համեմատաբար ուշ է խմբագիր դարձել: Երիտասարդութեան ժամանակ Բլումէնկրօն օֆիցեր էր, ապա զինուորական հագուստը հանելով, նուիրվեց երաժշտութեանը: 30-ական և 40-ական թւականներին նրան ճանաչում էին ոչ միայն Վիէննայում, այլ և Գերմանիայում, Ֆրանսիայում և Անգլիայում որպէս տաղանդաւոր ջութակահարի, որը մասնակցում էր կօնցերտներին: Երաժշտից Բլումէնկրօն, հանգամանքների շնորհիւ, դիպլօմատ դարձաւ: Շնորհիւ Վիէննայի նէապօլիտանեան դեսպանի պաշտօն ստացաւ Գաէտում, որը այն ժամանակ

պաշարված էր պիէմոնտցիներից: Պիէմոնտի ընկնելուց յետոյ, Նախկին օֆիցէրը, երաժիշտը և դիպլոմատը խմբագիր դարձաւ և մինչև այժմ էլ մնում է այդ պաշտօնում:

* * *

Իտալական լրագիրները հաղորդում են, որ փետրվարի 8-ին (18) հանդիսաւոր կերպով տօնվեց պապի եպիսկոպոսութեան յիսնամեայ յոբելեանը: Այդ օրը պապը, բազմաթիւ հասարակութեան ներկայութեամբ, պատարագ մատոյց Վատիկանեան մատուռի մէջ: Ներկայ եղող մօտ 50,000 մարդկանց թւում կային և շատ ուխտաւորներ, որոնք բարձրաձայն ողջունում էին պապին: Պատարագի սեղանի երկու կողմը գտնվում էին դիպլոմատները և պատգամաւորութիւնների ներկայացուցիչները:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 փետրվարի: Յայտարարված է, որ ֆինանսների մինիստրը իրաւունք ունի քաղաքային կրէտիկական ընկերութիւններում անդամների ընդհանուր ժողովները փոխարինել հաւատարմատարների ժողովներով և թէ այդպիսի փոփոխութիւն ինչ կարգով պէտք է կատարվի փոխադարձ կրեդիտի ընկերութիւնների մէջ:

ԲԵՐԼԻՆ, 18 փետրվարի: Այսօրվայ նիստում կալուածատէրերի մէջ նկատվում է կոմս Հերբերտ Բիսմարկ, մինիստրների ամբիօնի վրա նկատվում է Միկէլ, որը եկել էր հերքելու այն լուրերը, որ իբր թէ ինքն դաշնագրի հակառակորդ է: Դօկտոր Հարտման հարաւ-գերմանական դէմօկրատների կողմից խօսում է յօգուտ դաշնագրի, կոմս Կանից սահման և կեանքի պատերազմ է յայտնում դաշնագրի դէմ և իջնում է ամբիօնից կալուածատէրերի և կենտրոնի կուսակցութիւնների հաւանութեան բարձր աղաղակներով: Միկէլ, պատասխանելով Կանիցին, ապացուցանում էր, որ դաշնագիրը չէ սպառնում կայսերական ֆինանսներին. 10 տարվայ ժամանակամիջոցը օգտակար և ոչ թէ վնասակար է. կառավարութիւնը իր ամբողջ ոյժով օգնութեան կը գայ հողագործութեանը: Լեհացիների պարագլուխ Կոսցէլսկիյ յայտնում է, որ լեհական կուսակցութիւնը տատանման մէջ է՝ մինչև որ յանձնաժողովը գործը կը պարզէ. ֆօն Կարդորֆ յայտնում է, որ ինքն ձայն կը տար դաշնագրի համար, եթէ սր չնորհիւ դաշնագրի, խաղաղութիւնը հաստատուն հողի վրա կանգնի. բայց հռետորը ընդհակառակն համոզված է, որ դաշնագիրը տանում է դէպի լարված քաղաքական դրութիւն: Րէյխստագը, հակառակ ազատ մտածողների և սօցիալդէմօկրատների, վճռում է դաշնագիրը յանձնել 28 անդամներից բաղկացած յանձնաժողովի քննութեանը:

ԼՕՆԴՕՆ, 18 փետրվարի: Շաբաթ օրը Գլադստօն կընդունվի թագուհուց և ապա հրաժարականի խնդիրը կը տայ նրան: Թագուհին առաջին մինիստրի պաշտօնը կառաջարկի լորդ Րօզբէրիին: Ի նկատի չը կայ պարլամենտը անյապաղ արձակել: Գլադստօն իր տեղը կը պահպանի համայնքների ժողովում, բայց դուրս կը գայ մինիստրութիւնից: Գլադստօնի աչքի լոյսը սկսեց արագ թուլանալ այն օրից, երբ Չէստէրեան կայարանում հացի կտոր գցեցին նրա աչքին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 փետրվարի: Մշակված է կազմում նաւահանգիստ չինելու նախագիծը:

ՎԻԷՆՆԱ, 19 փետրվարի: Կիրակի Պեշտում տեղի կունենայ աւստրիական և ունգարական մինիստրների խորհրդակցութիւն՝ Ռուսաստանի հետ առևտրական դաշնագիր կապելու վերաբերմամբ:

ԼՕՆԴՕՆ, 19 փետրվարի: Գլադստօն իր ամուսնու հետ երէկ ճաշեց թագուհու մօտ և այսօր հրաժարական է տալիս:

ԲԵՐԼԻՆ, 19 փետրվարի: Երէկ կայսրը այցելեց կոմս Կապրիվիին, շնորհակալութիւն յայտնեց ռուս-առևտրական դաշնագիրը գեղեցիկ պաշտպանելու համար և այդ առիթով ընծայեց նրան իր կիսարձանը:—Ռուս-առևտրական դաշնագիրը քննելու համար կազմած յանձնաժողովի նախագահ նշանակվում է դաշնագրին համակրող ազգային-ազատամիտ Գամմախէր: Ընդհանուր ժողովում դաշնագրի համար ձայն տուող մեծամասնութիւնը հաշւում են 40.

ԼՕՆԴՕՆ, 19 փետրվարի: Գլադստօն խորհուրդ էր տալիս թագուհուն առաջին մինիստր նշանակել լորդ Րօզբէրիին, որը և հրաման ընդունեց գալ Վինդզոր:

ԲԵՐԼԻՆ, 19 փետրվարի: Ամբողջ քաղաքում լուրեր են պտտում Միկէլի հրաժարականի հաւանականութեան մասին: Ռուս-գերմանական դաշնագրի վիճակը կարելի է ապահոված համարել: Դաշնագրի հաստատութեան հաւանականութիւնը մեծանում է նրանով, որ բոլոր ազգային ազատամիտները և նոյնպէս պալատին մօտ մի քանի ագրարիաներ դաշնագրի կողմն են անցել: Ասում են արդէն, որ մեծամասնութիւնը 45 ձայներից կը լինի բաղկացած: Ռուս-առևտրական դաշնագիրը քննելու համար կազմված յանձնաժողովը բաղկացած է՝ 5 պահպանողականներից, կայսերական կուսակցութեան 3 անդամներից, 4 ազգային ազատամիտներից, 8 կենտրոնի անդամներից, 3 ազատ մտածողներից, 1 լեհացուց, 1 հակասեմիտից, և 3 սօցիալ դէմօկրատներից: Նրանցից 14-ը դաշնագրի կողմնակից են, 11-ը հակառակորդ են և 3-ը տատանվողներ են:

ԼՕՆԴՕՆ, 20 փետրվարի: Պաշտօնապէս յայտարարված է, որ թագուհին ընդունել է Գլադստօնի հրաժարականը և որ առաջին մինիստր է նշանակված լորդ Րօզբէրի:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

փետրվարի 18-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	93 ր.	65 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45 ր.	80 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	37 »	15 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	54 »
Մաքսային կուպօններ — . .	150 »	75 »
Արծաթ — — — . .	— »	— »
Բօրսային դիսկօնտեր — . .	5 »	7 »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի .	103 »	50 »
— — — — 2-րդ . .	103 »	— »
— — — — 3-րդ . .	— »	— »
5% ոսկեայ ըէնտա	160 »	— »
$4\frac{1}{2}$ ոսկեայ փոխառութիւն. . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	102 »	25 »
— — — 3-րդ —	$102\frac{3}{8}$ »	— »
— — — 4-րդ —	— »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	243 »	50 »
— — երկրորդ —	226 »	50 »
Պետական երկաթուղային ըէնտա.	103 »	50 »
$4\frac{1}{2}$ ըէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	95 »	50 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	$101\frac{7}{8}$ «	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	191 »	50 »
$4\frac{1}{2}$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	$99\frac{1}{8}$ »	— »
$4\frac{1}{2}$% գրաւական թղթեր կալուած.		
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մնայ. .	153 »	50 »
— — — թղթադ. .	101 »	50 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները.	$101\frac{5}{8}$ »	75 »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	25 »
Օդէսայի — —	$100\frac{7}{8}$ »	— »
Թիֆլիսի — — .	98 »	25 »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	98 »	25 »
— — Քութայիսի — .	98 »	25 »

Ս. Պետերբուրգի բօրսաի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւնների:

Կ. Գ. ՋԻԿՈՎԱՆԻ—9—$10\frac{1}{2}$ ժ. աչքի և նեարդային հ.

Դ. Դ. ՐՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—$10\frac{1}{2}$—$11\frac{1}{2}$ ժ. ներքին, երեխաների և կանանց հ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—$11\frac{1}{2}$—$12\frac{1}{2}$ ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Կին-բժիշկ ՏՈՒՐԲՈՎԻՉ—$12\frac{1}{2}$—1 ժ. կանանց հ.

Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆ—1—$1\frac{1}{2}$ ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի և միզի ուսեռական օրգանների հ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—$7\frac{1}{2}$ ժ.

Ի. Ե. ՖՐԱՆՑԻՈՒՍ—7—$7\frac{1}{2}$ ականջի, կոկորդի և քթի ու նեարդային հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ քիմիական և խաշորացուցական հետազօտութիւններ է անում միզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին: Հիւանդանոցումը ընդունվում են և ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ: (№ 72)

Լ. Բ. ԽԻԴԴԷԿԷԼԻ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

Ստացվել է վաճառելու համար Աբիսողոմ Ցովհաննիսեանցի

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆԻ

երկրորդ հատորը: Գինն է 4 րուբլի:

Նոյնտեղ վաճառվում է բացառապէս և առաջին հատորը, որի գինն է 3 ր.

Ճանապարհածախսը գնողների վրա է:

(№ 21) 1—3

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏՈՒՄ

ուր մշտապէս ապրում են երկու բժիշկ

ԴԵՂԱՏՈՒՆԸ

տրվում է ԱՐԵՆԴՈՎ: Դիմել՝ Эривань, Акопьянцъ.

(№ 20) 2—10

Տելէֆօն № 92. Պահեստը կայարանի մօտ, Ավճալեան փողոցի ծայրում:

ԿԵՐՕՍԻՆ ԳԵՐԱԶԱՆՑ ՅԱՏԿՈՒԹԵԱՆ

Այդ կէրօսինը այրվում է առանց որ և է մուրի և հոտի, որ ստացված է դումայի դահլիճի լուսաւորութեամբ ձայնաւորների նիստերի օրերը: Այդ կէրօսինը կայ Թիֆլիսում բացառապէս այն պահեստում, որ պատկանում է

„СВѢТЪ“ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Պատրաստվում է նա առանձին պատուէրով Ի. Գ. ԳՕՐՆԻՁԻ Բագուի կէրօսինեան գործարանում, նրա գոյնը $\frac{1}{2}$ մարկի է, այրվում է առանց որ և է հոտի և մուրի և ունի կատարելապէս սպիտակ բոց. 10 ժամ այրվելու ընթացքում բոցը ընկնում է 0%: Գինը մէկ պուդի համար 1 րուբլի է, առանց ուղարկելու, ուղարկելով արժէ 1 ր. 10 կոպէկ: Խրաքանչիւր սպառող, ի հաստատութիւն այն բանի, որ ապրանքը ընկերութեան պահեստից է դուրս եկել, անձամբ ստանում է հաշիւը ընկերութեան կնիքով: Պատուէրները ընդունվում են ոչ պակաս 3 պուդից, տէլէֆօնով և քաղաքային պօստով և կը կատարվեն հետևեալ օրը: Կէրօսինը ուղարկվում է բակերով «Свѣтъ» նաւթային ընկերութեան բարձր յատկութեան կէրօսին» վերնագրով: (№ 21) 1—10

ԿՐԱԿԻՑ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտնում է ի գիտութիւն ընկերութեան պ. պ. անդամների, որ կանոնադրութեան §§ 37 համաձայն, ընկերութեան գործերի դրութեան մասին ՀԱՇԻՒԸ 1893 թւի համար, գրքերի և դօկումէնտների հետ միասին, բացված է վարչութեան շինութեան մէջ ցերեկվայ 1 ժամից մինչև 3 ժամը կէսօրից յետոյ՝ ՔՆՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՂՆԵՐԻՆ:

(№ 22) 1—2

ВѢСТНИКЪ ВИНОДѢЛІЯ

ЕЖЕМѢСЯЧНЫЙ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ ЖУРНАЛЪ,

издаваемый подъ редакціей *ВАСИЛІЯ ТАИРОВА.*

Открыта подписка на **1894 г.** ● Подписка на **1892** и **1893** г.г. продолжается.

Журналъ будетъ выходить, по-прежнему, **безъ предварительной цензуры**, книжками въ четыре печатныхъ листа, по **самой обширной программѣ** и при **постоянномъ сотрудничествѣ** выдающихся иностранныхъ и русскихъ ученыхъ и специалистовъ, какъ это было въ первые годы изданія:

„Вѣстникъ Вин дѣлія“ **РЕКОМЕНДОВАНЪ** Учеными Комитетами Министерства Народнаго Просвѣщенія и Министерства Государственныхъ Имуществъ.

Подписная цѣна на годъ, съ пересылкою и доставкою, **шесть руб.**

(№ 21) **Адресъ редакціи:** С.-Петербургъ, Екатерининскій каналъ, № 71. 1—3

ՇՎԷԴԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ Միքայէլեան փողոցի վրա, № 99, ստացված են՝ պարտիզային, ծաղկի և խոտի **ՍԵՐՄԵՐ**, թարմ, շվէդական շղթով եփած վարսակի ալիւր և կրուպա: Շատ օգտակար է գործածել առհասարակ, մանաւանդ հիւանդ, նիհար երեխաների համար: Այնտեղ էլ ստացված է **ՊՐԻՄԱՒՍ** նոր խոհանոցը, որը վառվում է կերօսինով, առանց պատրոյգի: Պրէյս-կուրանտները ձրի են տրվում:

(№ 20) (շ.) 2—10

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

(Առանց սակարկութեան)

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1-ից ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏԻ 1-ը

Եղբ. Գուլասպօվների մագազինում և պահեստում, Դվօրցօվայա փողոցի վրա, կալուածական Բանկի տան մէջ և Սարաջեվի ու Ծովիանովի տան մէջ, „բակում“:

Ձ ա ն ա զ ա ն ա պ ր ա ն ք ն ե ր: կանանց և երեխաների կատօրի և յարդէ գլխարկներ 30 կոպէկից մինչև 1 ր., տղամարդկանց կատօրի գլխարկներ 1 ր. 25 կոպէկից սկսած և աւելի էժանը, փուշներ 20 կոպէկով, կրուժևաներ, ժապաւէններ, ծաղիկներ, զգեստների և գլխարկների համար փուզսեր՝ արշինը 20 կոպէկով և աւելի թանգ, անձրևակալներ, հովանոցներ և ձեռնոցներ 20 կոպէկից, ժերսէ 1 րուբլուց սկսած և աւելի էժանը: Եւ նոյնպէս մեծ ընտրութիւն մօդային և գալանտերէյնի ուրիշ ապրանքների էժան գներով, որի մէջ պատուելի հասարակութիւնը կը համոզվի՝ այցելելով մեր վաճառումին:

(№ 12) Յարգանքով՝ ԵՂԲ. ԳՈՒԼԱՍՊՕՎՆԵՐ 10—30

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԿՈՆՍԻՍՏՈՐԻԱՅԻ տանն մէջ **ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է ԱՃՈՒՐԴ**, առանց կրկնաճուրդի, վարձով տալու համար էջմիածնապատկան կալուածքը, այն է՝ իրեք կրպակներ նկուղով, Կալթուբիկէ եկեղեցու մօտ, 4-ին մարտի սոյն ամի, և մի տուն 5-րդ քաղաքամասում, Գրեաղի անուանեալ փողոցի վրա, 7-ին մարտի:

Անդամ կոնսիստորիայի՝ Գաբրիէլ քահ. Տէր-Գաբրիէլեանց

(№ 18) 3—3

ԿԱԽԷԹԻ ԱՅԳԵՏԷՐԵՐԻ

ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յատուկ նպատակ ունենալով մատակարարել տեղական և ներքին Ռուսաստանի շուկաները բացառապէս Կախէթի բնական գինիներով ընկերների այգիներից, սկսում է իր գործողութիւններ այս տարվայ փետրվարի 5-ից: Արտահանութիւն, մեծ քանակութեամբ և փոքր քանակութեամբ ծախելը կը կատարվի Թիֆլիս քաղաքում ընկերութեան պահեստներում և մագազիններում, որ գտնվում են՝ 1-ն Միխայլովսկայա փողոցի վրա, տուն Սլիվիցկու. 2-րդ, Երևանեան հրապարակի վրա, Թամամշեվի քարվանսարա:

(№ 13) 4—10

„ԼԱՅԹՄԱՀԱՆՑ ՄԻՔԷԼԸ“

Գ. ՔԱՀ. ՄԿՐՏՈՒՄԵԱՆԻ

(№ 12) Գինն է 8 կ.: Ծախվում է կենտրոնական գրավաճառանոցում: 3—4

Նոյեմբերի 1-ից կը ստացվի ՊԱՍՏԵՕՐԻ ՍԻՍՏԵՄՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ԲՐՈՒՍԱՅԻ ԲՈԺՈԺԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՍԱԿԻ ՍԵՐՄԸ, որ արդէն յայտնի է ամբողջ Կովկասում և Պարսկաստանում իր յատկութիւններով և տուած առատ բերքովը: Սերմը կը ստացվի ուղղակի յայտնի „Էկօնօմիտես“ ֆիրմայից: Գնել ցանկացողները կարող են դիմել ԵՂԲ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆՆԵՐԻՆ, Բաթումում, Թիֆլիսում, Բագւում. Նուխում Աղա-Մուսա Մահմէդովին.

Այս հասցէով. Бр. Мнацаканянцъ, Тифлисъ, *կամ* Баку, *կամ* Батумъ.

(Ե. շ.) 26—32

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 21 Февраля 1894 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.